

วิถีแห่งชีวิตสองชาติพันธุ์ มลายู-มอญ:

บ้านปากลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

Malay-Mon Two Ethnic Way of Life:

Ban Pak Lat, Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province

โดย: ชัยวัฒน์ มีสืบฐาน

สารบัญ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวมลายูและชาวมอญ รวมทั้งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวมอญและชาวมุสลิมมลายูในบ้านปากลัด อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ชาวมลายูอพยพเข้ามายังปากลัดด้วยเหตุผลจากสงครามสยาม-พม่า ในฐานะเชลยสงครามได้รับพระราชทานที่ดินจนเข้ามาตั้งชุมชนมุสลิมขึ้น ขณะที่ชาวมอญนั้นอพยพเข้ามาในเหตุผลคล้ายคลึงกัน คือการหนีภัยสงครามมาจากการปราบปรามของฝ่ายพม่า ในขณะนั้นนโยบายของรัฐต้องการที่จะควบคุมชาวมลายูให้อยู่ในระเบียบด้วยการนำชาวมอญมาตั้งชุมชนเพื่อเป็นกันชนระหว่างคนมลายูกับคนสยาม แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับเกิดการเกื้อหนุนให้ชาวมุสลิมมลายูและชาวมอญสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ ทั้งสองชาติพันธุ์จึงอาศัยอยู่ด้วยกัน นับแต่นั้นมาชาวมลายูและชาวมอญจึงมีความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมซึ่งปรากฏใน อาหาร และประเพณีต่าง ๆ ที่เป็นวิถีชีวิตของทั้งสองชาติพันธุ์

คำสำคัญ: บ้านปากลัด, มลายู-มอญ, วิถีชีวิต

This article aims to study the settlement of Malay and Mon ethnic groups and to study the relationship between Mon people and Malay Muslims in Ban Pak Lat Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province. The results showed that the Malays migrated to Paklat due to the Siam-Patani War as prisoners of war as they were given land and established a Muslim community. While the Mon people migrated for similar reasons, They fled from the suppression by the Burmese army. At that time, the government's policy wanted to keep the Malays in order by bringing in the Mons to stay in proximity and form a community as a buffer zone between the Malays and the Siamese. But over time, it had led to the situation where Malay and Mon Muslims coexisted peacefully. Since then, the Malay and Mon people have developed cultural ties that appeared in the food and customary traditions which constituted the way of life of both ethnic groups.

Keywords: Melayu-Mon, Way of Life, Ban Pak Lat

บทนำ

ด้วยปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและศาสนา ที่รัฐบาลไทยให้ความสำคัญมากขึ้นในช่วงระยะหลังที่ผ่านมา โดยเฉพาะเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในพื้นที่ดังกล่าวอย่างยิ่ง ทำให้เกิดความเสียหายทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนี้เหตุการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นบริเวณเขตพื้นที่ชายแดนไทยและมาเลเซียเป็นตัวอย่งให้เห็นได้ชัดถึงความขัดแย้งทางการเมืองและศาสนาระหว่างชุมชนชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธและอิสลาม ที่รัฐบาลไทยหลายสมัยยังไม่สามารถหาทางออกแก้ปัญหาและนำความสงบสุขในอนาคตรื้อฟื้นได้

ในทางกลับกันรัฐบาลไทยได้ประสบความสำเร็จในการจัดการดูแลชุมชนชาวมุสลิมที่อยู่บริเวณภายในกรุงเทพมหานครและในเขตปริมณฑล ชุมชนมุสลิมนี้มีความคล้ายคลึงกับชุมชนมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้คือ ชุมชนต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ที่ล้อมรอบไปด้วยชาติพันธุ์อื่น ๆ มากมายที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็น ศาสนา ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึงความสัมพันธ์กันทางเครือญาติ ซึ่งหนึ่งในชุมชนมุสลิมที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้นนั้น ชุมชนที่เห็นได้ชัด คือ ชุมชนบ้านปากลัด ในจังหวัดสมุทรปราการ

ชุมชนบ้านปากลัด เป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูที่เข้ามาอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พวกเขาถูกย้ายถิ่นฐานมาจากรัฐปาตานีเมื่อหลายร้อยปีที่แล้ว ด้วยผลจากสงครามสยาม-ปาตานี ในสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2329 ชาวมลายูจำนวนมากถูกกวาดต้อนมาเป็นเชลยสงคราม และได้กระจายตัวเข้ามาอาศัยบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาจนถึงพื้นที่บ้านปากลัดในปัจจุบัน แต่เมื่อจำนวนประชากรภายในบ้านปากลัดเพิ่มขึ้น บางกลุ่มมีการเดินทางออกจากบ้านปากลัดเพื่อต้องการขยายที่ทำกินและสร้างชุมชนใหม่ในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ บางมดและทุ่งครุ นอกจากนี้ยังพบบางส่วนเดินทางไปสร้างชุมชนใหม่บริเวณไกลออกไป เช่น นนทบุรี มีนบุรี ชลบุรี ตลอดจนภาคใต้ของประเทศไทย ในขณะที่ก่อนหน้านี้มีชุมชนใหญ่อยู่ที่คลองตะเคียน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ยังมีชาวมลายูอีกกลุ่มหนึ่งที่มาจากแหลมอินโดจีนคือพวกจามที่มาเป็นทหารกองอาสาจามในกองทัพไทยทั้งสมัยอยุธยาเรื่อยมาจนต้นรัตนโกสินทร์ซึ่งลูกหลานในปัจจุบันตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านครัว กรุงเทพมหานคร ในครั้งเสียกรุงครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2310 มุสลิมส่วนหนึ่งได้อพยพทางเรือตามแม่น้ำเจ้าพระยาลงมาทางใต้ เป็นพวกแขกแพอยู่ริมแม่น้ำแถวบางกอกน้อยเรื่อยลงมา

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชนมุสลิมรอบเขตกรุงเทพมหานครเบื้องต้น ผู้ศึกษามีความสนใจในชุมชนมุสลิมบริเวณบ้านปากลัดเป็นกรณีพิเศษเนื่องจากมีชาวมุสลิมเชื้อสายมลายูอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับชุมชนชาวมอญ ซึ่งพื้นที่ของสองชุมชนนี้มีเพียงคลองสายเล็กที่คั่นระหว่างกลางไว้ ทำให้กลุ่มคนทั้งสองชาติพันธุ์สามารถเดินทางไปหาสู่กันได้อย่างสะดวกสบาย ที่สำคัญคือชุมชนปากลัดเป็นบริเวณที่คนสองชนชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกันและมีความผูกพันทางเครือญาติมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งอาจแตกต่างกับวิถีชีวิตของชาวมุสลิมในพื้นที่อื่นที่ดูเหมือนไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่กับผู้คนนอกศาสนาเท่าใดนัก จึงเป็นที่มาที่ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับวิถีแห่งชีวิตสองชาติพันธุ์มุสลิม-มอญ ณ บ้านปากลัด

การเข้ามาของชาวมลายู ณ บ้านปากลัด

รัฐปัตตานีเป็นรัฐโบราณที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นลังกาสุกะ ซึ่งเป็นเครือข่ายของอาณาจักรศรีวิชัยที่มีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13 ถึง 15 อาณาเขตของอาณาจักรศรีวิชัยกว้างขวางมากครอบคลุมตั้งแต่บริเวณคาบสมุทรมลายูและหมู่เกาะต่าง ๆ ในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียรวมถึงภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยปัจจุบัน อาณาจักรศรีวิชัยเป็นชื่อเรียกที่ครอบคลุมเรื่องราวทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชนพื้นเมืองเดิม แคว้นแคว้น หรือรัฐน้อยใหญ่ที่มีวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน เช่น การนับถือพุทธศาสนาแบบมหายาน โดยกลุ่มรัฐเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กันทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม โดยมีศูนย์กลางอำนาจเปลี่ยนแปลงไปตามความผันผวนทางเศรษฐกิจการเมืองในแต่ละยุคสมัย กลุ่มแคว้น “ศรีวิชัย” ทำหน้าที่เป็นเสมือน “คนกลาง” ในการค้าทางทะเลระหว่างจีนกับตะวันตก ซึ่งนำความมั่งคั่งและความเจริญรุ่งเรือง

มาให้เป็นอย่างมาก แต่ทันทีที่จีนเปลี่ยนนโยบายมาเป็นการส่งเรือเพื่อมาค้าขายกับบ้านเมืองในเขตชายฝั่งทะเลโดยตรง ทำให้บ้านเมืองในเขตคาบสมุทรมลายูได้ของประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้น เกิดชุมชนบ้านเมืองใหม่บริเวณคาบสมุทรมลายู เมื่อถึงคราที่เส้นทางการค้าเปลี่ยนไปเป็นการขนส่งสินค้าข้ามคาบสมุทรมลายู ศรีวิชัยที่เคยมั่งคั่งจึงล่มสลายในที่สุด (สุจิตต์วงศ์เทศ, 2547)

ในขณะที่ “ลังกาสุกะ” เป็นชื่อที่ปรากฏในเอกสารจีนว่า “หลังหยาชูว” ช่วงพุทธศตวรรษที่ 11 เคยเป็นรัฐอิสระที่มีเอกราชในการปกครองและมีความสัมพันธ์กับอีกสองรัฐ ได้แก่ ลิกอร์ (นครศรีธรรมราช) และสิงขระ (สงขลา) ที่ผ่านมายังไม่สามารถบอกได้ว่าอาณาจักรลังกาสุกะ และราชอาณาจักรปัตตานีตั้งขึ้นเมื่อใด ใครเป็นผู้ก่อตั้ง มีเพียงบันทึกของ วัน วลิต พงศ์ชาวนฮอลันดาที่เดินทางเข้ามาประจำสำนักงานการค้าอยู่ที่พระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2176-2185 เรื่องทำว่าอยู่ของหรือพระเจ้าอยู่ของที่ถูกเล่าไว้ว่า พระเจ้าอยู่ของ เป็นโอรสของจักรพรรดิจีน ต่อมาถูกเนรเทศไปอยู่เมืองปัตตานี เพราะกระทำความผิดร้ายแรง หลังจากนั้นจึงเสด็จไปสร้างเมืองต่าง ๆ ทางภาคใต้ และสุดท้ายคือเมืองอยุธยา จึงเสวยราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์แรกของอาณาจักรอยุธยา พระนามว่า สมเด็จพระราชารามาธิบดี ตามประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าดินแดนแห่งนี้เป็นที่อยู่ของผู้คนเชื้อสายมลายูที่เคยนับถือลัทธิภูตผี (animism) ก่อนที่จะได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนา ซึ่งโดดเด่นมากในสมัยอาณาจักรลังกาสุกะ ลังกาสูกะเป็นราชอาณาจักรของมลายู-ฮินดูแห่งแรกของคาบสมุทรมลายู มีศูนย์กลางอยู่ที่ “ปาตานี” (อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานีในปัจจุบันส่วนคำว่า “ปาตานี” ปรากฏแทนชื่อ “ลังกาสุกะ” ครั้งแรกเมื่ออย่างเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ 13 โดยไม่มีหลักฐานว่าปรากฏการณ์นี้เกิด

ขึ้นได้อย่างไร) ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นปากอ่าว เหมาะแก่การเป็นเมืองท่า นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 ลังกาสู่จะจึงเป็นศูนย์กลางการเดินเรือและกิจกรรมการค้าทางทะเลที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศาสนาพราหมณ์ฮินดูและพุทธ (รวมถึงศาสนาอิสลามในภายหลัง) เผยแพร่เข้าสู่ลังกาสุกะ (วัน วลีต, 2523)

ต่อมาใน พ.ศ. 2021 เมื่ออาณาจักรมัชปาหิตซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เกาะชวาล่มสลาย อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนาถูกลดบทบาทลง เปิดโอกาสให้นักการศาสนาจากอิสลามในปาตานีเข้ามาเผยแผ่แนวคิดของศาสนาอิสลามได้สะดวกขึ้น จนในที่สุดศาสนาอิสลามเข้ามามีบทบาทแทนที่พุทธศาสนาในราชสำนัก และนับตั้งแต่ พ.ศ. 2043 เป็นต้นมาชาวปาตานีได้กลายเป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่อศาสนาอิสลามอย่างกว้างขวางและเป็นที่รู้จักกันในนามราชอาณาจักร

มลายู-อิสลาม มีกษัตริย์ปกครอง 2 ราชวงศ์คือราชวงศ์ศรีวังสา (พ.ศ. 2043-2229) และราชวงศ์กลันตัน (พ.ศ. 2231-2272) ต่อมาในสมัยการปกครองภายใต้ราชวงศ์กลันตัน ปาตานีทำสงครามกับสยามหลายครั้ง นอกจากนั้นยังมีการทำสงครามระหว่างพี่น้องเพื่อแย่งชิงอำนาจในราชสำนักด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าสู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 ปาตานีมีชื่อเสียงมากในฐานะศูนย์กลางของอารยธรรมอิสลาม รวมถึงศูนย์กลางของวรรณกรรมแนวอิสลามซึ่งก่อให้เกิดนักปราชญ์ทางศาสนาอิสลามหลายท่านแต่เมื่ออำนาจของราชวงศ์กลันตันสิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ. 2272 ปาตานีได้เข้าสู่ยุคแห่งการปราบปรามหัวเมืองมลายูอย่างจริงจังของสยาม สยามสามารถปราบปาตานีได้สำเร็จหลังจากการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เพียงไม่กี่ปี และนำมาซึ่งสงครามกบฏเอกราชในพ.ศ. 2334 ซึ่งนำโดยติงกู ลามิตดิน และในพ.ศ. 2351 นำโดย

ดาโต๊ะ ปิงกัลัน สงครามทั้งสองครั้งนี้ปาตานีเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ จึงนำมาสู่การปรับโครงสร้างการปกครองหัวเมืองปาตานีใหม่ของสยามในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเมื่อพ.ศ. 2351 พระองค์มีพระบรมราชโองบายโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งเมืองปาตานีเป็น 7 หัวเมือง ดังนี้

1. เมืองปัตตานี
2. เมืองยะลา (ปัจจุบันเป็นจังหวัดยะลา)
3. เมืองยะหริ่ง (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี)
4. เมืองระแงะ (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนราธิวาส)
5. เมืองราหิมัน (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดยะลา)
6. เมืองสายบุรี (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี)
7. เมืองหนองจิก (ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดปัตตานี) (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2547)

ภายหลังความพ่ายแพ้ของรัฐปาตานีเมื่อ พ.ศ. 2329 อีกทั้งเป็นสงครามเสียเมืองครั้งแรกของรัฐปาตานีส่งผลให้เจ้านายและเชื้อพระวงศ์ที่เป็นศูนย์กลางการปกครองรัฐนั้นถูกริดรอนอำนาจเป็นใหญ่ที่เป็นสัญลักษณ์ของรัฐทั้งสองระบอบ คือระบอบที่ชื่อว่า “ศรีนากือรี (ศรีนคร)” กับ “ศรีตานี (พญาตานี)” (ปัจจุบันตั้งอยู่หน้ากระทรวงกลาโหม) ลงแพเพื่อจะล่องเอาไปไว้กรุงเทพ แต่ปืนใหญ่ ศรีนากือรี (ศรีนคร) ตกทะเลเสียก่อน เหล่าทหารและประชาชนชาวปาตานีจำนวนมากกว่า 4,000 คน ถูกกองทัพสยามกวาดต้อนขึ้นมายังราชธานีกรุงเทพ ประกอบกับในช่วงเวลา พ.ศ. 2329-2345 ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดสร้างพระราชวัง วัดชุดคลอง และป้อมปราการต่าง ๆ เพื่อป้องกันข้าศึก ทำให้ต้องอาศัยแรงงานจำนวนมากทั้งที่มีฝีมือและไร้ฝีมือส่วนใหญ่ล้วนเป็นแรงงาน

ที่มาจากปาตานี ส่วนบรรดาลูกหลานของสุลต่านปัตตานี (เชื้อพระวงศ์) และประชาชนกว่า 4,000 คน ถูกนำตัวไปไว้หลังวัดอนงคาราม ฝั่งธนบุรี เรียกบริเวณนั้นว่า บ้านแขกมลายู (หรือบ้านแขกตานี) ปัจจุบันคือสี่แยกบ้านแขกบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เขตดุสิตตานีที่เป็นทหารและชาวบ้านธรรมดาแน่น ส่วนหนึ่งถูกนำมาปักกันไว้ในพื้นที่พระโขนงบริเวณบ้านหัวป่า (ปากคลองเคล็ด) เขตสวนหลวงในปัจจุบัน และเขตดุสิตตานีผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านศาสนา จะถูกนำไปไว้ที่บริเวณบ้านปากลัด เป็นต้น (สมบุญธ บัวหลวง, 2544)

ชุมชนปากลัดถือได้ว่าเป็นชุมชนมุสลิมมลายูที่เก่าแก่ในภาคกลางของประเทศไทย เมื่อจำนวนประชากรชาวมลายูเพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการไปมาหาสู่กันระหว่างครอบครัวชาวมลายูที่รัฐปาตานีเดิมกับชาวมลายูในบ้านปากลัด บางคนเมื่อมาเยี่ยมเยียนครอบครัวปรากฏว่าไม่ได้กลับไปปาตานีแต่อย่างใด จึงเกิดการขยายพื้นที่ของชาวมลายูและตั้งเป็นชุมชนมุสลิมบ้านปากลัดที่มีขนาดใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 1 ต่อมาชาวมลายูได้อพยพเดินทางออกจากพื้นที่ปากลัด ไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอกันทรวิชัย หนองจอก มีนบุรี นนทบุรี อยุธยา เพชรบุรี พัทธยา และนครศรีธรรมราช เป็นต้น เนื่องจากเชลยส่วนใหญ่เป็นผู้รู้ทางศาสนา จึงมีญาติพี่น้องและลูกหลานจากปัตตานีและรัฐกลันตันของมลายูมาเยี่ยมเล่าเรียนกันมากขึ้น บุคลากรของบ้านปากลัดหลายท่านมีความรู้ทางศาสนา เช่น แขนะห์, ครูฟา, ครูฮามิด บุญยา, ครูอับดุลลอฮ์ การ์มี หรือ โต๊ะกีดำ ครูฉ่ำ, ครูเจ๊ะนะห์ นอกจากนี้ยังมีลูกหลานคนหนึ่งได้เข้าร่วมกับคณะราษฎรเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ภายหลังได้ดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีคนแรกในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข นั่นคือหมื่นสุตตอฟาหรือแซม พรหมยงค์ ทำให้ผู้คนแวะเวียนเข้า

“

วิถีชีวิตของคน
ทั้งสองชาติพันธุ์
ดำเนินมาอย่างราบรื่น
มีการทำการค้าตามปกติ
ชาวมอญจะเดินทางมาซื้อ
ร้านขายของชำ
ของชาวมุสลิมมลายู
ไปมาหาสู่ และดำเนินชีวิต
ตามปกติ ไม่มีปัญหาระหว่างกัน
แต่อย่างใด
ถึงแม้ว่ามลายูและมอญ
ต่างก็มีอัตลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมที่เข้มแข็งเหมือนกัน
แต่ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์
มีความสัมพันธ์ที่ดีและ
มีการแลกเปลี่ยนกันทาง
วัฒนธรรมระหว่าง
ชาวมอญและชาวมุสลิม
อยู่เสมอ

”

มาศึกษาหาความรู้อีกแห่งหนึ่งของส่วนกลางจากอีกหลาย ๆ ที่ ผู้คนมากมายได้รับความรู้จากตรงนี้ แล้วนำไปต่อยอด สร้างประโยชน์ให้กับสังคมตนเองและเป็นที่เคารพนับถือจากคนต่างชาติพันธุ์อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็น มอญ พม่า และไทย ถือได้ว่าบ้านปากลัดในอดีตคือแหล่งความรู้ทางวิชาการศาสนาของอิสลามมากมาย บ้านปากลัดเป็นแหล่งสร้างคนที่มีคุณภาพในอดีตที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติและสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่กรุงเทพและปริมณฑลต่อไป ซึ่งต่อมาชาวปากลัดจำนวนมากกลายเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคนในสถาบันสังคมต่าง ๆ ด้วยอาชีพที่หลากหลาย เช่น ครู อาจารย์ ข้าราชการ นักธุรกิจ พ่อค้าแม่ค้าจนกระทั่งนักการเมือง (ศูนย์วัฒนธรรมชุมชนมุสลิมมลายูบ้านปากลัด ชุมชนบ้านปากลัด, 2557)

การเข้ามาของชาวมอญ ณ บ้านปากลัด

ชาวมอญบ้านปากลัดสืบเชื้อสายมาจากชาวมอญที่อพยพเข้ามายังราชอาณาจักรไทยอย่างน้อย 2 ครั้งด้วยกัน กล่าวคือ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2316 สมัยกรุงธนบุรี มีเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นหัวหน้าในการอพยพครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดฯ ให้ตั้งหลักแหล่งที่เมืองสามโคกและปากเกร็ด ต่อมาได้โปรดฯ ให้ย้ายสำมะโนครัวชาวมอญบริวารของพวกพญาเจ่ง (เจ้าพระยามหาโยธา) ไปอยู่ดูแลป้อมและเมืองนครเขื่อนขันธ์ แล้วจึงโปรดฯ ตั้งสมิงทอมา บุตรพระยาเจ่งเป็นพระยารามผู้เป็นน้องของเจ้าพระยามหาโยธาเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราช ชาติเสนาบดี ศรีสิทธิสงคราม ผู้รักษาเมือง และตั้งกรมการพร้อมทุกตำแหน่ง ในขณะนั้นบ้านเมืองเพิ่งฟื้นตัวจากสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยา ประชาชนชาวไทยยังมีจำนวนประชากรน้อย รัฐจำเป็นต้องการแรงงานทำการเกษตรและป้องกันประเทศ ชาวมอญ

จึงกลายเป็นกำลังสำคัญของกรุงธนบุรีในการพัฒนาประเทศ พระเจ้าตากสินโปรดฯ ให้พญาเจ่งยกไพร่พลไปตั้งบ้านเรือนที่ปากเกร็ด คอยตั้งสกัดทัพพม่าที่อาจยกเข้าทางด้านทิศเหนือ รวมทั้งดูแลด่านขนอนที่แขวงเมืองนนท์ ต่อมาเมื่อบ้านเมืองตระหนักถึงพิษภัยทางทะเล โดยเฉพาะชาติตะวันตกที่มีอาวุธยุทโธปกรณ์อันมีแสนยานุภาพมาก จึงมีการสร้างเมืองและป้อมขึ้นที่ปากแม่น้ำคือเมืองนครเขื่อนขันธ์ และโปรดฯ ให้มอญพวกพญาเจ่ง อพยพมาอยู่ดูแลเมืองนครเขื่อนขันธ์ดังกล่าว อีกทั้งมีการตั้งผู้นำมอญเป็นเจ้าเมืองนับแต่เริ่มแรกโดยดูแลปกครองกันเอง

การอพยพของชาวมอญที่มีความเกี่ยวพันกับชาวมอญบ้านปากลัดครั้งที่ 2 เกิดขึ้น ใน พ.ศ. 2358 รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ซึ่งในครั้งนั้นเกิดจาก สาเหตุที่ชาวมอญไม่พอใจในการปกครองของพระเจ้าปะดุงแห่งอาณาจักรพม่า ซึ่งมีการเกณฑ์แรงงาน ก่อสร้างพระเจดีย์ใหญ่ ชาวมอญจึงก่อกบฏที่เมืองเมะตะมะ แต่ภายหลังถูกปราบปรามอย่างรุนแรง ทำให้ต้องหนีเข้ามายังอาณาเขตของไทย การอพยพครั้งนี้นับเป็นการอพยพครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดใน ประวัติศาสตร์ เป็นจำนวนทั้งสิ้นราว 40,000 คน และรัชกาลที่ 2 โปรดฯ พระราชทานพื้นที่ประกอบ อาชีพให้แก่ชาวมอญที่ปากเกร็ดสามโคก และพระประแดง ชาวมอญที่อพยพมาทั้ง 2 ครั้งนี้ได้สืบเชื้อสายมาเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญบ้านปากลัดในปัจจุบัน การอพยพเข้ามาในครั้งสุดท้าย (จากทั้งหมด 9 ครั้ง) ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2358 แค่เพียงครั้งเดียว เป็นจำนวนทั้งสิ้นถึง 40,000 คน

ต่อมาใน พ.ศ. 2458 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงเปลี่ยนชื่อจากเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็น จังหวัดพระประแดง และให้พระยานครราชฯ ดำรงตำแหน่ง

เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดกระทั่งสิ้นชีวิต ซึ่งนับเป็นเจ้าเมืองคนสุดท้ายที่เป็นมอญ จากนั้นจังหวัดพระประแดงได้เปลี่ยนสถานะลงเป็นอำเภอพระประแดง (มอญศึกษา, 2553)

ด้วยสาเหตุที่ชาวมอญและไทยมีรูปร่างหน้าตาคล้ายกัน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เข้ากันได้แบบแนบสนิท อีกทั้งความเจริญของบ้านเมืองและเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ชาวมอญทุกวันนี้ถูกกลืนเป็นไทยเสียโดยมาก แต่ทว่าเป็นความโชคดีที่ยังมีคนกลุ่มหนึ่งมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและภาษาของชาวมอญให้คงอยู่ รวมทั้งทางราชการให้ความสนใจและส่งเสริมในประเพณีสงกรานต์มอญที่พระประแดงที่มีชื่อเสียงอย่างมากและเป็นงานใหญ่ระดับชาติที่ชาวมอญทั่วประเทศมีความภาคภูมิใจ

ความสัมพันธ์ของ 2 ชนชาติ: มลายู / มอญ

สำหรับประเทศไทยนั้น วัฒนธรรมไทยถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมหลักของประเทศ แต่เมื่อมองตามบริบทของสังคมไทยแล้ว วัฒนธรรมไทยนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายและความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม เนื่องจากประเทศไทยมีประชากรที่วราษอาณาจักร ประกอบด้วยกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน ญวน ลาว เขมร ไทยทรงดา ไทยพวน มลายู ฯลฯ ประชากรไทยจึงประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภาษา ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเทศหนึ่งของโลก แต่ทุกวัฒนธรรมของกลุ่มต่าง ๆ ย่อมมีคุณค่าในตัวเอง เหมือนเช่นที่นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวไว้ว่า

“...ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง ทุกชุมชนท้องถิ่นและประเทศจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีเสมอกัน ไม่มีใครเหนือใครเพราะวัฒนธรรมมีความหลากหลายไม่ได้รวมศูนย์ การยอมรับและเห็นคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น

ภาพคุณกู อับดุลเราะห์มาน นายกรัฐมนตรีคนแรกของมาเลเซีย มีมารดาเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ และบิดาเป็นสุลต่านรัฐเกอดะห์ชาวมลายู
ที่มา: goo.gl/5fx6xE

จึงเป็นการกระจายเกียรติและศักดิ์ศรี เปิดทางออกอันหลากหลายและทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็งและยั่งยืน...” (สิริวรรณ ศรีพหล, 2555)

เมื่อเวลาผ่านไปชุมชนชาวมลายูขยายตัวและมีพื้นที่กว้างขวางขึ้น ชุมชนลักษณะใหญ่เช่นนี้มักถูกเพ่งเล็งจากรัฐบาลไทยอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุที่ว่าถ้าหากเชลยศึกตามีรวมตัวกันมากขึ้นเกรงว่าจะเกิดการแข็งเมืองขึ้นมาอีก ส่งผลให้ทางการไทยมีนโยบายในการจัดการพื้นที่ชุมชนชาวมลายูมุสลิมด้วยการนำชาวมอญที่อพยพหนีภัยสงครามจากพม่าและเป็นคนชนชาติที่ทางการไทยไว้วางใจและให้ความช่วยเหลือต่อกันมาโดยตลอด ชาวมอญจึงตั้งที่อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียงกับกับชุมชนมุสลิมปากลัด ซึ่งระยะห่างของสองชุมชนนี้ถูกกำหนดโดยคลองตัดแบ่งชุมชน เกิดเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีหลักฐานเกี่ยวกับกลุ่มชาวมุสลิมรุ่นแรกกับชาวมอญ

บ้านปากลัดมีความสนิทใกล้ชิดเป็นเครือญาติกัน เพราะลูกหลานที่สืบทอดกันจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นตระกูล “ยังเจริญ” หรือตระกูล “ไวทยานนท์” สองตระกูลนี้ส่วนใหญ่เข้ารับนับถือศาสนาพุทธ ส่วนตระกูลวงศ์พานิชจากอินเดียยังคงนับถือศาสนาอิสลามอยู่ (มัสยิดดารอศอาดะห์-ศูนย์ข้อมูลมุสลิม, 2557)

วิถีชีวิต 2 ชชาติพันธุ์ บนพื้นที่พหุวัฒนธรรม

สังคมของชาวปากลัดเป็นสังคมเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน หาลา ปิ้งพารธรรมชาติ การเดินทาง ใช้แม่น้ำลำคลองเป็นทางสัญจรหลัก เมื่อเวลาผ่านไป ชาวมลายูเหล่านี้เริ่มหันมาประกอบอาชีพมีรายได้ ชาวมลายูบางส่วนที่มีความรู้ได้รับราชการเป็นผู้เก็บเบี้ยค่าที่ดินส่งเจ้าเมืองเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจ การรวมกลุ่มของมุสลิมจึงเกิดขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นมีการสร้างมัสยิด โดยการสนับสนุนด้านการเงินจากกลุ่มพ่อค้ามุสลิมที่มาอยู่บริเวณบ้านปากลัดก่อนหน้า หรือที่นิยมเรียกกันว่า “แขกเก่า” ซึ่งมัสยิดหลังแรกเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวบนเนื้อที่ 300 ตารางวา ที่ได้รับบริจาคจากฮัจญ์ชาอัล บุตรโต๊ะวังปานา สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2425 ในช่วงแรกของการตั้งถิ่นฐาน ทั้งชาวมลายูและชาวมอญยังใช้ภาษาท้องถิ่นของตนเองเป็นภาษาหลัก หลังจากนั้นถึงถูกแทนที่ภาษาที่ใช้สื่อสารทางการ คือ ภาษาไทย ภาษาท้องถิ่นจึงไม่ได้รับการถ่ายทอดต่อในรุ่นถัดมา ทำให้ภาษาดังกล่าวเริ่มหายไป (ป้อหลวงบ้าน, 2554) สามารถเรียกพฤติกรรมทางวัฒนธรรมลักษณะนี้ว่า “กระบวนการผสมกลืนกลาย (assimilation)”

กระบวนการผสมกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ท่ามกลางความหลากหลายของศาสนา และวัฒนธรรมภายใต้การสร้างชาติสยามหรือไทยในสมัยนั้น ซึ่งไม่ได้เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญจากทางรัฐบาลไทยแต่หากเป็นการที่รัฐไทยมีบทบาทต่อการกล่อมเกลาคิดทางการเมืองและวัฒนธรรม

โดยใช้อำนาจผ่านการกำหนดนโยบายและโครงการ รวมถึงแผนงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยมีหน่วยงานและสถาบันหลักของรัฐที่อยู่ใกล้เคียงกับบ้านปากลัด อันได้แก่ โรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงานในสังกัดมหาดไทย กระบวนการกล่อมเกลานั้นเกิดขึ้นภายใต้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากเพราะการศึกษาเกี่ยวเนื่องกับการสร้างและการพัฒนาคนซึ่งเกิดขึ้นในวัยเด็กจนเป็นผู้ใหญ่เข้าสู่รูปแบบอาชีพที่มีความมั่นคง และฐานะทางเศรษฐกิจวัยแรงงาน ได้รับประโยชน์ตอบแทน (interest) ทั้งในรูปแบบอาชีพที่มีความมั่นคง และฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่ดีขึ้น ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนำมาซึ่งความสุขสบายทั้งในระดับปัจเจกชนและครอบครัว รวมถึงชุมชนปากลัด (ณัฐพงศ์ บุญเหลือ, 2559)

แม้ว่าการดำรงอยู่ของชาวมลายูมุสลิมมีลักษณะของการรวมกลุ่มเป็นชุมชน มีมัสยิดเข้าสู่न्दเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติศาสนกิจ การเรียนและการอบรม รวมถึงโรงเรียนซึ่งสอนศาสนาควบคู่กับวิชาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการให้กับบรรดาเยาวชนคนรุ่นใหม่มาโดยตลอดก็ตาม สำนึกในความเป็นชาวมลายูมุสลิมแบบดั้งเดิมจึงย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงบางประการ โดยเฉพาะการแปรเปลี่ยนจากจิตสำนึกการเป็นชาวมลายูมุสลิมกลายมาเป็น “ชาวไทยมลายูมุสลิม” ที่อาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันจิตสำนึกในความเป็นชาวมลายูมุสลิมได้ถูกสลายลงไปอย่างหมดสิ้นแล้วนั่นเอง แต่สิ่งที่ยังคงอยู่คือจิตสำนึกในความเป็น “มุสลิม” หรือ “อิสลาม” การสลายแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นมลายูมุสลิมจึงเป็นการสลายมิติความเป็นเชื้อชาติที่มีอยู่แต่เดิมเท่านั้นการเปลี่ยนแปลงสังคมและโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศ (information technology-IT) หรือคอมพิวเตอร์ อาจนับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มี

อิทธิพลต่อจิตสำนึกในความเป็นมลายูมุสลิมแบบดั้งเดิม พบว่า การตระหนักต่อความสำคัญของรัฐบาล ความเป็นเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และการยึดมั่นถือมั่นต่อความเป็นกลุ่มก้อนชุมชนแบบดั้งเดิมนั้นได้ถูกลดทอนความสำคัญลงเป็นลำดับหากแต่มีลักษณะการให้ความสำคัญกับการปรับตัวรองรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงเพื่อดำรงอยู่และรักษาสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าการหวนกลับไปเพื่อแสวงหาอดีตจนหลงลืมหรือละเลยความเป็นจริงที่เกิดขึ้น อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ (ณัฐพงศ์ บุญเหลือ, 2559)

วิถีชีวิตของคนทั้งสองชาติพันธุ์ดำเนินมาอย่างราบรื่น มีการทำการค้าตามปกติชาวมอญจะเดินทางมาซื้อข้าวของของชาวชาวมุสลิมมลายู ไปมาหาสู่และดำเนินชีวิตตามปกติ ไม่มีปัญหาหะหว่างกันแต่อย่างใด ถึงแม้ว่ามลายูและมอญต่างก็มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งเหมือนกัน แต่ทั้งสองกลุ่มชาติพันธุ์มีความสัมพันธ์ที่ดีและมีการแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรมระหว่างชาวมอญและชาวมุสลิมอยู่เสมอ ทำให้สองชุมชนใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น ถึงแม้ว่าในอดีตนั้นชาวมอญระดับสามัญชนจะไม่นิยมแต่งงานกับคนชาติพันธุ์อื่นเนื่องจากศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมที่ยังคงอิงกับขนบธรรมเนียมจารีตในการนับถือผีบรรพชน พิธีกรรมของมุสลิมมลายูก็เป็นอันถูกจาริตชาวมอญจึงทำให้เกิดการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์กันอย่างประปราย ชาวมอญที่เข้าสัมพันธ์ด้วยการแต่งงานกับมุสลิมมลายูและเข้ารับอิสลามนั้นมีน้อยมาก ในจำนวนที่น้อยนั้นก็มักจะขาดหายความสัมพันธ์กับชุมชนมอญดั้งเดิมกันไป วัฒนธรรมของทั้งชาวมอญและชาวมลายูก็ล้วนเป็นวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เป็นของตัวเองอย่างชัดเจน เช่น ประเพณีของชาวมอญ เช่น ประเพณีทำบุญน้ำผึ้ง ประเพณีการกวนกาละแม ณ ปากลัด (กวันฮะกอ) ประเพณี

ภาพพิธีสืบทอดบ้านปากลัด
ที่มา: ศุภชัย สะเริ่ม, 2557

แห่งหงส์-ธงตะขาบ เป็นต้น ทางด้านชาวมลายูจะมีพิธีกรรมที่สำคัญ ได้แก่ พิธีถือศีลอดในเดือนรอมฎอน พิธีสืบทอด (องค์ บรรจุล, 2560) นอกจากวัฒนธรรมที่กล่าวมายังพบว่าวัฒนธรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างสองวัฒนธรรมด้วยกัน เช่น พิธีสืบทอดและอาหาร เป็นต้น

พิธีสืบทอด

พิธีสืบทอดเป็นพิธีกรรมสำคัญตามหลักศาสนาอิสลามเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตการเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์แบบและปลูกฝังให้เยาวชนมีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติตนเป็นคนดีของสังคมตามหลักคำสอนของศาสนาภายในบ้านปากลัด (ชุมชนเนินพลับหวาน, 2556) พิธีสืบทอด

เป็นผลผลิตของการผสมผสานวัฒนธรรมทั้งสองชาติพันธุ์เข้าด้วยกัน ปรากฏในการแต่งกายของเด็กที่เข้าร่วมพิธี จะแต่งกายลักษณะแบบวัฒนธรรมมลายูปริมาณหนึ่งกับริชชัญลักษณ์อาวูของชาวมลายู มีการสวมใส่ผ้าไหมพร้อมทั้งสวมผ้าโสร่งที่มีสีสันสดใสและโดดเด่น สะพายแฉ่งผ้าไหมสีเดียวกันที่บาทั้งสองข้าง ส่วนศีรษะโพกผ้าสะระบันแบบแขก สวมใส่สร้อยประวะหล้าและกำไลทอง ยิ่งกว่านั้นหน้าตาของเด็กทุกคนจะได้รับการแต่งเติมสีส้นและแต้มด้วยแป้งกระแจะ เป็นดอกดวงดูคล้ายกับบวชลูกแก้วของชาวไทยใหญ่หรือพ่อนาคของชาวมอญ (สุคารา สุจฉายา, 2559)

อาหาร

ขนมไทยที่เป็นที่รู้จักในชื่อ “กะละแม” ขนมที่มีลักษณะเป็นแป้งเหนียวสีดำ นิยมทำเป็นรูปทรงสามเหลี่ยมห่อหุ้มด้วยพลาสติกมีรสชาติดหวาน ขนมเช่นนี้พบทั้งในวัฒนธรรมของชาวมอญและชาวมลายู โดยในวัฒนธรรมมอญใช้ชื่อว่า “กะละแมรามัญ” เป็นขนมหวานชนิดหนึ่งของชาวมอญ แต่เดิมนั้นกะละแมรามัญจะกวนขึ้นในงานแต่งของคู่บ่าวสาวชาวมอญ เป็นเหมือนสินสอดทองหมั้น ต่อมามีการกวนกะละแมขึ้นเพื่อเป็นขนมถวายพระสงฆ์และแจกญาติสนิทมิตรสหายในช่วงเทศกาลสงกรานต์ (พิศมัย ทองสมนึก, 2555) ทางด้านวัฒนธรรมมลายูจะเรียกกะละแมว่า “เกละไมหรือ Dodol” ซึ่งขนมรูปทรงคล้ายท็อฟฟี่มีรสชาติดหวาน ทำมาจากน้ำตาลปาล์ม มักจะเป็นขนมที่แจกให้เด็ก ๆ ในชุมชน ช่วงวันอีดิลฟิตรี (Eid al-Fitr) หรือวันที่ชาวมุสลิมมีการเฉลิมฉลองหลังจากการถือศีลอดมาตลอดทั้งเดือนรอมฎอน (วันอีดิลเลก) และวันอีดิลอัฎฮา (Eid al-Adha) หรือวันที่มีการเฉลิมฉลองในการประกอบพิธีฮัจญ์ (วันอีดิใหญ่) (Wisegeeek, 2016)

อาหารที่เป็นวัฒนธรรมร่วมในอาเซียนคือแกงส้มซึ่งในเป็นความจริงสามารถพบได้ในแทบทุกประเทศ

แต่ชื่อเรียกและรสชาติจะมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะบนท้องถิ่นนั้น ๆ ในพื้นที่วิจัยแกงส้มมักนิยมเรียกในภาษามลายูว่า “แกงส้มปะตะ” แต่หากมีการเพิ่มวัตถุดิบมะเขือมอญที่สามารถหาได้ง่ายในบริเวณใต้เขาลงไปในแกง นอกจากนี้ “ยำทวาย” เป็นเมนูอาหารในวัฒนธรรมอาหารของชาวทวายที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมชาวมอญดั้งเดิมและถูกบรรจุอยู่ในสำหรับอาหารไทยอีกด้วย ถึงแม้ว่าจะเป็นอาหารเอกลักษณ์ของชาวมอญแต่ชาวมุสลิมมลายูนิยมนำมาประกอบอาหารเป็นเมนูหลักของอาหารในแต่ละมื้อ (สมเดช มัสแหละ, 2560)

วัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดจากการผสมผสานปนเปของวัฒนธรรมทั้งสองในวิถีชีวิตประจำวัน ประยุกต์โดยชาวมอญและชาวมุสลิมมลายูที่สามารถหาวัตถุดิบได้ภายในท้องถิ่นตัวเอง สิ่งใหม่ เป็นตัวบ่งชี้สำคัญต่อความสัมพันธ์ที่ดีและเครือญาติที่ใกล้ชิด วัฒนธรรมผสมผสานนี้ยังคงได้ถูกถ่ายทอดต่อไปยังรุ่นสู่รุ่น

การตื่นตัวของอิสลามต่อความสัมพันธ์ชาวมุสลิมมลายูและชาวมอญ

ความสัมพันธ์อันดีเรื่อยมาของชาวมุสลิมมลายูกับชาติพันธุ์อื่น ๆ ถูกท้าทายขึ้นหลังจากเกิดกระแสการปฏิวัติอิสลามในอิหร่านเมื่อ ค.ศ.1978-1979 โดยอิหม่ามอยาตุลลอฮ์ โคเมนี ในการโค่นล้มระบอบกษัตริย์เรชา ซาห์ ปาลาવી และอิหร่านได้ดำเนินการปกครองแบบรัฐอิสลาม ใช้รัฐธรรมนูญตามหลักการอิสลามปกครองประเทศ โดยในการปฏิวัติอิหร่านนั้นได้ปลุกกระแสความให้มุสลิมในพื้นที่อื่น ๆ ของโลกมีความต้องการที่จะปฏิวัติประเทศของตนเอง เพื่อให้มีการปกครองในระบอบการเมืองอิสลามเช่นเดียวกับอิหร่าน การปฏิวัติในอิหร่านครั้งนั้นเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันแนวคิดการฟื้นฟูอิสลามให้แก่สังคมมุสลิมโดยทั่วไป ดังนั้น เมื่อสังคมมุสลิมในไทย

ได้รับอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมมุสลิมโลกมุสลิมในไทยจึงเริ่มที่จะตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอย่างเคร่งครัดเห็นได้จากตัวอย่างของการคลุมผ้าฮิญาบที่เปรียบเสมือนสัญญาณที่ได้แสดงออกมาว่าสังคมมุสลิมในประเทศไทยกำลังเข้าสู่การเปลี่ยนแปลง (อัญญา โต๊ะฮาน, 2555) รวมถึงมีการปฏิบัติตามข้อปฏิบัติการรับประทานอาหาร คือ การเลือกเฉพาะร้านที่มีคำว่า “ฮาลาล” เท่านั้น เหมือนเช่นที่องค์ บรรจุล นักวิชาการอิสระชาวมอญเล่าไว้ว่า

“...สมัยก่อนมันอยู่กันง่ายกว่านี้หลังปฏิวัติอิสลามโดยอิหม่ามโคมัยนีมุสลิมทั่วโลกลุกฮือขึ้นมาเคร่งเพื่อนมุสลิมผมที่เคยกินส้มตำข้าวแกงริมถนนด้วยกันได้มีข้อแม้ว่าห้ามสั่งหมู ตอนนี้อยู่ไม่ได้แล้ว ต้องร้านมุสลิมเท่านั้น...” (องค์ บรรจุล, พฤษภาคม 27, 2560)

ในทางกลับกันกระแสการตื่นตัวในการแสดงออกถึงความเป็นอิสลามในไทยไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างชาวมุสลิมกับชาวมอญในบริเวณบ้านปากลัดเพียงแค่ช่วงแรกเท่านั้น เนื่องจากชาวมุสลิมมลายูนับถือนิกายสุหนี่ที่มีความแตกต่างกับอิหม่ามอียาตุลลอฮ์โคมัยนีที่เป็นผู้นำของนิกายชีอะฮ์ของอิหร่าน เมื่อเวลาผ่านไปความคิดเรื่องการตื่นตัวของอิสลามก็ค่อยๆ ผ่อนคลายวิถีชีวิตของสองชาติพันธุ์จึงดำเนินกันไปอย่างปกติสุขอีกครั้ง ด้วยการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและทัศนคติบางประการเพื่อ

ให้สามารถรองรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและพยายามหลีกเลี่ยงต่อสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาขัดแย้งภายในพื้นที่ (สมเดช มัสแหละ, 2560)

บทสรุป

ชาวมอญและชาวมุสลิมมลายูสามารถดำเนินวิถีชีวิตกันอย่างสงบสุขด้วย ความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นอย่างยาวนานในชุมชนตามธรรมชาติของสองชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ใกล้เคียง โดยเฉพาะกลุ่มคนสูงอายุที่รู้จักกันเหมือนเพื่อนสนิทมาอย่างยาวนาน รวมถึงผู้คนทุกเพศทุกวัยของทั้งสองชาติพันธุ์ล้วนเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่ก้าวก่ายต่อหน้ากับความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล เคารพให้เกียรติกันถึงแม้วัฒนธรรมของทั้งสองจะมีอัตลักษณ์เป็นของตัวเอง เมื่อมีความสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรม เกิดการสร้างสิ่งใหม่ที่อยู่ในวิถีชีวิตประจำวันขึ้น เช่น วัฒนธรรมอาหารและพิธีกรรมบางอย่าง สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดกันในชุมชนที่เด่นชัดภายใต้การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยชาวมุสลิมมลายูและมอญให้ความเชื่อใจต่อกันมากกว่าคนในชาติพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งถ้ามองในสำนึกเชิงลึกที่มีความเกี่ยวข้องกับฐานการเข้ามาตั้งที่อยู่อาศัยในบ้านปากลัด จะเห็นได้ว่าทั้งสองชาติพันธุ์เป็นคนพลัดถิ่น ทั้งชาวมอญและชาวมุสลิมจึงมีความเข้าใจถึงสถานการณ์ทางสังคมที่เหมือนกันได้เป็นอย่างดี ●

เอกสารอ้างอิง

- WisegEEK. (2016). *What Is Dodol?*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2560, จาก goo.gl/ljr0FQ
- ณัฐพงศ์ บุญเหลือ. (2559). เมื่อมาเลย์มุสลิมกรุงเทพฯและปริมณฑลกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย. *วารสารกึ่งวิชาการ (1)*, 65-68.
- บ่อหลวงบ้าน. (2554). *ประวัติความเป็นมาของมุสลิมสมุทรปราการ*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2560, จาก <http://muslimchiangmai.net/index.php?topic=5758.0;wap2>
- พิศมัย ทองสมนึก. (2555). *กาละแมรามัญ*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2560, จาก <http://province.m-culture.go.th/samutsongkhram/index.html>
- มอญศึกษา. (2553). *ชุมชนมอญในประเทศไทย-มอญปากลัด มอญพระประแดง จ.สมุทรปราการ*. สืบค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.openbase.in.th/node/9808>
- มัสยิดดารอศลาอะห์-ศูนย์ข้อมูลอุทฺธ. (2557). *มลายูลุ่มน้ำเจ้าพระยา ปัตตานี สู่ ปากลัด 224 ปี*. สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/327914>
- วัน วลีต. (2523). *พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับ วัน วลีต พ.ศ.2182*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศูนย์วัฒนธรรมชุมชนมุสลิมมลายูบ้านปากลัด ชุมชนบ้านปากลัด. (2557). *ประวัติชุมชนมุสลิมบ้านปากลัด*. สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก goo.gl/oEBj6W
- สมบุญ บัวหลวง. (2544). *ชนเผ่ามลายู*. สืบค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2560, จาก goo.gl/5153LL
- สมเดช มัสแลละ. (2560, พฤษภาคม 26). *กรรมการฝ่ายวิชาการศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราชมุสลิม-มลายูบ้านปากลัด*. สัมภาษณ์.
- สิริวรรณ ศรีพล. (2555). *การวิจัยเรื่อง การศึกษาผลการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษา เรื่อง การจัดการเรียนการสอนพหุวัฒนธรรมให้กับผู้เรียนในสถานศึกษา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2547). *รัฐปัตตานี ใน 'ศรีวิชัย' เก่าแก่กว่ารัฐสุโขทัยในประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มติชน
- สุคารา สุจฉายา. (2559). *พิธีสูหนัดของบรรดาลูกหลานแขกมอญ ทุ่งครุ*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2560, จาก <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=664>
- องค์ บรรจุล. (2560, พฤษภาคม 27). *นักวิชาการอิสระ*. สัมภาษณ์.
- อัญญา ไต่ะสาน. (2555). *PATANI FORUM: การตื่นตัวของมุสลิมในสังคมไทย ช่วง พ.ศ.2510-2530*. สืบค้นเมื่อ 27 พฤษภาคม 2560, จาก <https://www.prachatai.com/journal/2012/10/43138>